

Dialoginstrument en checklist ‘recht doen aan diversiteit’¹

Doe jij recht aan diversiteit?

Dit instrument is bedoeld om in kaart te brengen op welke wijze jij recht doet aan diversiteit in jouw onderwijs (in de groep, op school of binnen het schoolbestuur) en er over in dialoog te gaan.

Het recht doen aan diversiteit en bevorderen van gelijke kansen in het onderwijs vraagt om een holistische aanpak. We kijken naar ons onderwijs vanuit vijf dimensies: 1. (het toevoegen van) onderwijsinhoud, 2. (aandacht voor het proces van) kennisconstructie, 3. het terugdringen van vooroordelen, 4. pedagogiek van gelijke kansen, en 5. het versterken van de schoolcultuur en de sociale structuur (Banks, 2016).

Werkwijze:

Vul het instrument in vanuit je voornaamste rol binnen de school of het bestuur. Daarvoor zal je soms een vraag moeten ‘vertalen’ naar de doelgroep waar jij mee werkt (bijv. ‘kinderen’ vertalen naar ‘leerkrachten’, of ‘school’ vertalen naar ‘bestuur’).

- 1) Beantwoord de vragen met ja of nee
- 2) Voeg, waar mogelijk, concrete voorbeelden toe in de rechter kolom
- 3) Als alles is ingevuld: overdenk wat in jouw onderwijscontext al sterk is ontwikkeld en wat nog aandachtspunten zijn. Schrijf dat op.
- 4) Deel in dialoog met anderen je inzichten en vragen die het heeft opgeroepen.

Een aantal belangrijke begrippen die worden gebruikt worden toegelicht in de bijlage achteraan het instrument.

¹ Dit instrument is tot stand gekomen binnen het WOA onderzoeksteam Diversiteit van ASKO. Hieraan hebben bijgedragen: Doritha de Koning, Roger Baggen, Danielle Maas, Monique Meij, Hester Edzes, Inti Soeterik

Dimensie 1: Toevoegen van onderwijsinhoud

Deze dimensie gaat in op de mate waarin leerkrachten voorbeelden en inhoud gebruiken vanuit verschillende culturen/groepen om kernconcepten, principes, en theorieën uit te leggen en te illustreren.

Vragen	Ja / Nee	Concreet voorbeeld en/of toelichting (hoe doe je dat?)
1) Komen er in jouw lessen/ onderwijscontext verschillende perspectieven aan bod? 2) Gebruik jij in je onderwijs voorbeelden en bronnen vanuit verschillende sociale groepen? 3) Zijn er verschillende perspectieven te herkennen in het lesmateriaal dat wordt gebruikt? 4) Ben jij je bewust vanuit welk perspectief tekstboeken en andere materialen en bronnen die gebruikt worden, worden geschreven?		Zijn er situaties wanneer je dit bewust wel of bewust niet doet?

Dimensie 2: Aandacht voor het proces van kennisconstructie

Deze dimensie gaat in op de mate waarin leerkrachten kinderen helpen begrijpen, onderzoeken en vaststellen hoe impliciete culturele aannames, referentiekaders, perspectieven en blinde vlekken binnen een vakgebied/domein worden beïnvloed en hoe kennis daarbij wordt geconstrueerd.

Vragen	Ja / Nee	Concreet voorbeeld en/of toelichting (hoe doe je dat?)
1) Ben jij je er in je rol van bewust dat jij vanuit bepaalde aannames en een bepaald perspectief handelt/ lesgeeft? 2) Laat jij kinderen zien dat kennis niet neutraal is, maar vanuit bepaalde aannames en perspectieven van personen wordt gevormd? 3) Benoem jij expliciet vanuit welk perspectief je bepaalde (les)inhoud behandelt? 4) Help jij kinderen begrijpen hoe kennis wordt geconstrueerd?		Waardoor wordt jouw perspectief bepaald?

5) Laat jij kinderen beseffen hoe hun perspectief beïnvloedbaar is?		
6) Stimuleer jij kinderen zich kritisch op te stellen ten aanzien van gepresenteerde kennis?		

Dimensie 3: Terugdringen van vooroordelen

Bij het verminderen van vooroordelen gaat de focus uit naar attitudes en gedrag ten opzichte van specifieke sociale groepen en hoe deze veranderd kunnen worden d.m.v. onderwijsmethodes, werkvormen en materiaal.

Vragen	Ja / Nee	Concreet voorbeeld en/of toelichting (hoe doe je dat?)
1) Ben jij je bewust van jouw persoonlijke opvattingen ten opzichte van bepaalde sociale groepen? 2) Weet je welk effect jouw persoonlijke opvattingen hebben op jouw handelen? 3) Speel jij een rol in het verminderen van vooroordelen onder kinderen? 4) Let jij er op dat verschillende sociale groepen op een realistische manier worden weergegeven in lesmateriaal? 5) Spreek jij kinderen aan als individu, of als onderdeel van een sociale groep? 6) Wordt er gesprek gevoerd met kinderen over ervaringen met vormen van uitsluiting?		Wanneer wel, wanneer niet?

Dimensie 4: Pedagogiek van gelijke kansen

Deze dimensie gaat in op de mate waarin leerkrachten hun onderwijs aanpassen op zo een manier dat de schoolse prestaties van kinderen met diverse achtergronden geoptimaliseerd worden. Denk bijv. aan het inzetten van verschillende onderwijsstijlen, technieken, methoden en werkvormen.

Vragen	Ja / Nee	Concreet voorbeeld en/of toelichting (hoe doe je dat?)

<ol style="list-style-type: none"> 1) Ben jij je er van bewust hoe je naar verschillen in prestaties- en mogelijke verklaringen daarvan kijkt? 2) Pas jij je onderwijs zo aan dat de schoolprestaties van alle kinderen gestimuleerd worden? 		<p>Hoe doe je dat? (denk bijv. aan lesinhoud, maar ook samenstellen van groepjes...)</p>
<ol style="list-style-type: none"> 3) Kijk jij naast de reguliere toetsen ook naar individuele groei van kinderen? 4) Let jij bij differentiëren op meerdere aspecten van verschillen tussen kinderen? 5) Benut jij de achtergronden en perspectieven van kinderen als kennisbron voor je onderwijs? 6) Worden structurele veranderingen doorgevoerd die er voor zorgen dat de school een inclusieve en gelijkwaardige leeromgeving wordt? 7) Zorg je er voor dat alle kinderen dezelfde kans hebben om deel te nemen aan extra activiteiten onder en na schooltijd? 		<p>Welke?</p>

Dimensie 5: Versterken schoolcultuur en sociale structuur

Groepsvorming, *labelling*, deelname aan activiteiten als sport, ongelijkheid in academische prestaties, samenstelling van het team en interactie tussen het team, kinderen en ouders, zijn aspecten van de schoolcultuur die onderzocht moeten worden. Doel is een schoolcontext te creëren waarin macht en middelen met diverse betrokkenen en door sociale groepen heen worden gedeeld, zodat de ontwikkeling van alle kinderen bevorderd kan worden.

Vragen	Ja / Nee	Concreet voorbeeld en/of toelichting (hoe doe je dat?)
<ol style="list-style-type: none"> 1) Is er een schoolcultuur die bevordert dat alle kinderen gelijke kansen krijgen? 2) Krijgen kinderen op jouw school de mogelijkheid om contacten op te bouwen met kinderen met een andere achtergrond? 3) Wordt op school gestimuleerd dat kinderen uit verschillende sociale groepen elkaar ontmoeten? 		

<p>4) Wordt op school gestimuleerd dat kinderen zich gedragen op een manier die overeenkomt met democratische waarden?</p> <p>5) Staat dialoog en professionalisering over het thema ‘recht doen aan diversiteit’ op de agenda?</p>		
<p>6) <i>It takes a village to raise a child</i> - Werken alle betrokkenen in - en rondom school samen aan een zorgzame gemeenschap waarin alle kinderen gelijke kansen krijgen?</p>		

Welke nieuwe inzichten heb je gekregen na het invullen van dit instrument?

Wat is sterk ontwikkeld?

Wat zijn nog aandachtspunten?

Welke concrete acties ga jij ondernemen?

Bijlage

In dit instrument worden de volgende begrippen gehanteerd:

Superdiversiteit

Het begrip *superdiversiteit* verwijst naar de toegenomen diversiteit in de achtergronden van mensen in de (middel)grote stad. Verschillende (wereld) dynamieken hebben er voor gezorgd dat de redenen en motieven waarom mensen naar landen als Nederland komen sterk variëren. Daarnaast lopen verblijfs- en migratiegeschiedenissen sterk uiteen. Het gaat bij superdiversiteit dan ook ‘niet alleen om een toename van verschillende etnische achtergronden en herkomstlanden van groepen migranten, maar ook om de interactie tussen etnische achtergrond en andere achtergrondvariabelen die bepalen waar, hoe en met wie mensen leven. Het gaat om arbeidsmigranten, studenten, gezinshereniging met echtgenoten en andere familieleden, asielzoekers, tijdelijke, () of ongedocumenteerde migranten, nieuwe burgers etc.’ (Severiens, 2014, p. 5). Superdiversiteit is dan ook geen oordeel of waarde toekenning, maar een feit dat vandaag de dag veel (middel)grote steden in verschillende landen karakteriseert. Belangrijk op te merken is dat dit niet betekent dat alle contexten in die steden ook superdivers zijn. Volgens Crul et al. (2016) is een context superdivers: 1) als de oudere meerderheidsgroep(en) niet meer de (kwantitatieve) meerderheid vormen, 2) als meer dan 3 etnische minderheidsgroepen naast elkaar leven, 3) als er naast etnische diversiteit een verscheidenheid in andere kenmerken aanwezig is.

Sociale groepen

Het begrip *sociale groepen* verwijst naar de verschillende groepen in de samenleving waarin mensen bepaalde identiteitsmarkeringen delen (of volgens anderen lijken te delen). Denk bijvoorbeeld aan geboorteland, migratieachtergrond, sociale klasse, geslacht, culturele oriëntatie, religieuze oriëntatie en gezinssamenstelling.

Achtergrond(en)

Het begrip *achtergrond(en)* verwijst naar de combinatie van achtergrond- en individuele kenmerken als etnische identiteit, sociale klasse, geslacht, genderidentiteit, religieuze oriëntatie, gezinssamenstelling, leefstijl, karakter, leerstijl, motivatie, kwaliteiten en behoeftes.